

# საერთაშორისო სავალუტო ფონდში მიმდინარე სტრუქტურული ცვლილებები და მათი მნიშვნელობა განვითარებადი ქვეყნებისთვის

კახაბერ კუპატაძე, სტუ-ს დოქტორანტი

## Structural Reforms in The International Monetary Fund and Its Importance for Developing Countries

Kakhaber Kupatadze, PHD Student of GTU

### Summary

The International Monetary Fund (IMF) is main international financial organization. The main goal for the fund is to foster global monetary cooperation, secure financial stability, facilitate international trade, promote high employment and sustainable economic growth. The fund has biggest capital and influence to struggle global and local financial and monetary Crises. For developing countries fund is much more important than for developed ones because such countries has lack of capital and finances to struggle crises by their own. 189 countries are IMF members and their voting shares are depending on the quotas that each country holds in the fund. After 2008 Financial Crises The IMF's member states agreed to increase its capital by increasing their quotas and finding additional financial sources. Also members states agreed to grant emerging-economies with bigger voting power by decreasing European countries voting shares. USA voting share was also decrease slightly but it still holds veto power in the fund.

**Keywords:** Fund; Capital; Quota; Credit; Crisis; Currency.

**საკვანძო სიტყვები:** ფონდი; კაპიტალი; კვოტა; კრედიტი; კრიზისი; ვალუტა.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდი გაეროს სპეციალური ორგანიზაციაა, რომელიც 1944 წელს ბრეტონ-ვუდსის კონფერენციის გადაწყვეტილებით დაარსდა. ამავე კონფერენციამ მიიღო შეთანხმება სსფ-ის შესახებ, რომელიც მისი წესდების როლს თამაშობს. შეთანხმება ძალაში შევიდა 1945 წლის 27 დეკემბრიდან, ხოლო ორგანიზაციამ, როგორც ომის შემდგომი რეკონსტრუქციის გეგმის ნაწილმა, არსებობა დაიწყო 1946 წლის მაისიდან, თავისი პირველი ფინანსური ოპერაცია კი 1947 წლის 1 მარტს განახორციელა.[1]

წესდებით სსფ გაეროს ორგანიზაციად ითვლება, მაგრამ გაეროს შეუძლია მას მხოლოდ რეკომენდაციები მისცეს და არ შეუძლია პირდაპირ ჩაერიოს სსფ-ის საქმიანობაში. ფონდი სრული ავტონომიურობით სარგებლობს. მსოფლიოს 189 ქვეყანაა განვლიანებული აღნიშნულ ორგანიზაციაში, რომლის ორგანიზაციის უმაღლესი ორგანოა მმართველთა საბჭო, ხოლო აღმასრულებელი ორგანო—დირექ-

ტორატი. დირექტორატი ფონდის ყოველდღიურ საქმიანობას წარმართავს, მმართველთა საბჭო იღებს უმთავრეს გადაწყვეტილებებს.

ფონდი საქმიანობს საკუთარი კაპიტალითა და მობილიზირებული ნასესხები სახსრებით. მის ძირითად კაპიტალს შეადგენს წევრი სახელმწიფოების კვოტური შენატანები. თითოეული სახელმწიფოს კვოტური შენატანის ოდენობა განისაზღვრება ქვეყნის ფინანსურ-კონომიკური შესაძლებლობების გათვალისწინებით, რომელთა გადახედვაც პერიოდულად ხდება. ასევე კვოტური შენატანებით განისაზღვრება, თუ პროცენტულად ხმების რა რაოდენობა ექნება თითოეულ ქვეყანას მმართველთა საბჭოში. ფონდში გადაწყვეტილების მისაღებად საჭიროა ხმების 85%.

სსფ სავალუტო-საკრედიტო ორგანიზაციაა. დაარსების დღიდან მისი მთავარი ფუნქცია ქვეყნებისათვის ფინანსური დახმარება და სახელმწიფოებს შორის გაცვლითი კურსებისა და სავალუტო ურთიერთობების რეგულირება იყო, დღესდღეობით კი მისი მთავარი ფუნქციაა ცალკეული ქვეყნებისა და მთლიანად მსოფლიო მაშტაბით ფინანსური სტაბილურობისა და განვითარების მხარდაჭერა. სსფ გასცემს მოკლევადიან სესხებს სავაჭრო ანგარიშსწორების მოსაგვარებლად, გრძელვადიან კრედიტს ქვეყნების ცენტრალურ ბანკებზე სავალუტო რეზერვების შესაქმნელად და სავალუტო სტაბილურობის შესანარჩუნებლად, კრედიტებსა და დახმარებებს ქვეყნებზე ფისკალური პრობლემების მოსაგვარებლად და ფინანსური სტაბილურობის შესანარჩუნებლად. გარდა ზემოთჩამოთვლილი ფინანსური დახმარებებისა, სსფ-ის ასევე შეუძლია მისცეს რეკომენდაციები სახელმწიფოებს ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის გასატარებლად, წაუყენოს სპეციალური მოთხოვნები, აწარმოოს როგორც თითოეული ქვეყნის, ასევე მთლიანად მსოფლიოს ფინანსური და ეკონომიკური სტატისტიკა და გააკეთოს ეკონომიკური პროგნოზები. [1]

სსფ-ის დანიშნულებაა ქვეყნებს შორის სავალუტო-საანგარიშსწორებო ურთიერთობების რეგულირება, სიძნელეების წამოშობის შემთხვევაში კი კრედიტების გამოყოფა ქვეყნებისთვის ფისკალური პრობლემების მოსაგვარებლად ან ცენტრალური ბანკებისთვის რეზერვების შესაქმნელად. თუმცა კრედიტის გაცემა ადვილად არ ხდება. სსფ-ის წებისმიერ ქვეყანას, რომელზეც კრედიტს გასცემს, ამავდროულად წარუდგენს რიგ შესასრულებელ პირობებს, რომელთა შესრულებაც აუცილებელია კრედიტის მისაღებად. სსფ ძირითადი მოთხოვნებია: მაკროეკონომიკური და პოლიტიკური სტაბილურობის, აგრეთვე, საგადასახდელო ბალანსის აქტიური სალდოს უზრუნველყოფა; შიდა მოთხოვნის სტაბი-

ლიზაცია სახელმწიფო ხარჯების შეზღუდვის გზით; სესხების გამოყენება სანარმოო სფეროს დასაფინანსებლად; უდევციტო (განონასწორებული) სახელმწიფო ბიუჯეტის მიღწევა სახელმწიფო ხარჯების შემცირებით; ეფექტიანი საგადასახდელო პოლიტიკის გატარება, რომელიც ხელს შეუწყობს მენარმეობის განვითარებას.

სავალუტო ფონდის დახმარების უდიდესი ნაწილი განვითარებად ქვეყნებზე მოდის, ვინაიდან სწორედ ასეთი ქვეყნები აწყდებიან ყველაზე ხშირად ფისკალურ და მონეტარულ პრობლემებს, რომელთა გადაჭრა მათ დამოუკიდებლად არ შეუძლიათ. საქართველოც აღნიშნული ქვეყნების რიგს მიეკუთვნება რომელიც საჭიროების შემთხვევაში იღებს სხვადასხვა სახის დახმარებას სავალუტო ფონდიდან, იქნება ეს ფინანსური თუ სარეკომენდაციო ხასიათის დახმარება.

რიგ შემთხვევებში საერთაშორისო სავალუტო ფონდს ადანაშაულებენ თავისი საქმიანობის არასრულფასოვნად წარმართვასა და მოუქნელობაში. ფონდის მიმართ ხშირად ისმის კრიტიკა, რომ კრედიტების სახით დახმარების გასაცემად ფონდის მოთხოვნა ქვეყნების მიმართ ძალზე მკაცრია და არ არის ორიენტირებული გრძელვადიან ეკონომიკურ შედეგზე, ვინაიდან ფონდი, როგორც წესი, დახმარების მისაღებად ქვეყნებისგან მოითხოვს, რომ მათ მაქსიმალურად შეამცირონ სახელმწიფო ხარჯები, გაზარდონ გადასახადები და უარი თქვან სხვადასხვა სახის ეკონომიკური სტიმულირების პროგრამებზე. აღნიშნული მიდგომა, როგორც წესი, გარკვეული დროით ინვესტს ფისკალურ სტაბილიზაციას, მაგრამ გრძელვადიან პერიოდში ვერ უზრუნველყოფს ეკონომიკურ ზრდას, სავალუტო ფონდის მოთხოვნები კი გრძელვადიან პერიოდშიც უცვლელი რჩება.

სავალუტო ფონდის სტრუქტურული მოუქნელობა ასევე აისახება კრიზისების მიმართ მის დაგვიანებულ რეაქციაში. ხშირად სავალუტო ფონდი ხდება კრიტიკის ობიექტი იმის გამო, რომ მან ვერ შეძლო მსხვილი გლობალური თუ რეგიონალური კრიზისის დროულად იდენტიფიცირება და არ მიიღო შესაბამისი ზომები მათი თავიდან ასაცილებლად. აღნიშნულ კრიზისებში ყველაზე მეტად გამოყოფენ 1998 წლის აზიის კრიზისს, რომელიც სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში დაიწყო და შემდეგ მთელ მსოფლიოს მოედო, ასევე 2008 წლის მსოფლიო კრიზისსა და 2010 წელს დაწყებულ ევროპის ფისკალურ კრიზისს. აღნიშნული კრიზისების შემთხვევაში სავალუტო ფონდმა დაგვიანებით შეძლო სიტუაციაში კარკვევა და კრიზისთან ბრძოლის დაწყება.

სავალუტო ფონდის ზემოთაღნიშნული ხარვეზები განსაკუთრებით დიდი ზიანს განვითარებად ქვეყნებს აყენებს, ვინაიდან ყველაზე დაუცველნი ეკონომიკური კრიზისების დროს სწორედ ღარიბი ქვეყნები არიან და კრიზისიც ყველაზე მძლავრად მათზე აისახება. ეკონომიკური კრიზისის შემთხვევაში კი მათ კვლავ სავალუტო ფონდისთვის უწევთ დახმარების თხოვნა და მისი მკაცრი პირობების

შესრულება. ყოველივე ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე, 2008 წლის კრიზისის შემდეგ ქვეყნებმა გადაწყვიტეს გაეძლიერებინათ სავალუტო ფონდი და შეეტანათ ცვლილებები მის სტრუქტურაში.

ფონდი 2008 წლის შემდეგ პერიოდულად ყიდის ოქროს რეზერვებს ოქროს ფასის მკვეთრი მატების შესაბამისად და აღნიშნულ მოგებას ნევრ ქვეყნებზე ანაწილებს. მაგალითისთვის: 2009-2010 წლებში ფონდმა 3,8 მილიარდი დოლარის მოგება მიიღო 403,3 ტონა ოქროს გაყიდვისგან. 2013 წლის ოქტომბერში 151-მა ქვეყანამ 188-დან გადაწყვიტა ეს მოგება მსოფლიოს ყველაზე ღარიბ ქვეყნებზე გაეცათ 0%-იანი კრედიტის სახით. ეს თანხა კი 2014 წელს 1,9 მილიარდს, შეადგენს. ასევე 2009 წელს ფონდმა მიიღო განაწყვეთილება 17 მილიარდი დოლარით გაეზარდა შეღავათიანი კრედიტების მოცულობა მსოფლიოს უღარიბესი ქვეყნებისთვის. 2012 წლის დასაწყისში ფონდს დაევალა, მომდევნო წლების განმავლობაში მოეძია დამატებით 500 მილიარდის ფინანსური სახსრები ფონდის კაპიტალის გასაძლიერებლად. [2]

2010 წელს ქვეყნებმა მიიღეს გადაწყვეტილება, ფონდის კვოტური კაპიტალი გაეორმაგებინათ 732 მილიარდ დოლარამდე. აღნიშნული გადაწყვეტილება ძალაში უნდა შესულიყო 2012 წლის ბოლოსთვის, მაგრამ პროცესი გაიწელა და დღეისათვის მხოლოდ 568 მილიარდის კვოტური შენატანებია განხორციელებული. თუმცა პირობებმა უფრო ღრმად დადარბული. 2010 წლის შეთანხმების თანახმად კვოტური კაპიტალის ზრდასთან ერთად უნდა შეიცვალოს ფონდის სტრუქტურაც და სწრაფდგანვითარებად ქვეყნებს მეტი გავლენა მიეცეთ ფონდში ევროპის გავლენის შესუსტებით, რის გამოც ზოგიერთი ექსპერტის აზრით ჭიანჭურდება აღნიშნული გადაწყვეტილების განხორციელება. 2016 წლამდე ევროპას დირექტორატში, რომელიც 24 წევრისგან შედგება, ჰყავდა 8 წარმომადგენელი, რაც ცოტათი გაბერილი ციფრია. მაგალითისთვის შეიძლება ისიც ავიღოთ, რომ ბრაზილიას და ჰოლანდიას ფონდში ტოლი ხმის უფლება ჰქონდათ მაშინ, როდესაც ბრაზილიის ეკონომიკა თითქმის სამჯერ დიდია ჰოლანდიისაზე. ფონდის ასეთი სტრუქტურით უკმაყოფილოები არიან სწრაფდგანვითარებადი ქვეყნები, რომლებიც ფონდს განვითარებული ქვეყნების ლობირებაშიც ადანაშაულებენ. მაგალითისთვის, ფონდმა 2010 წელს საბერძნეთს დახმარების სახით 31 მილიარდი ევრო გამოუყო, ეს კი ხუთჯერ აღემატებოდა იმ თანხას, რაც ქვეყანას შეეძლო ნორმალურ პირობებში ესესხა. სავალუტო ფონდის რეფორმის შენელების საპასუხოდ BRICS-ის ქვეყნებმა (ბრაზილია, რუსეთი, ინდოეთი, ჩინეთი და სამხრეთ აფრიკა) მიიღეს გადაწყვეტილება შეექმნათ ახალი ფონდი 100-მილიარდიანი კაპიტალით, რომელიც გასცემდა სავალუტო ფონდის მსგავს სესხებს, თუმცა ექსპერტების აზრით აღნიშნული ფონდი ვერ იქნება სავალუტო ფონდის კონკურენტი. [2, 3]

2016 წელს ნაწილობრივ შესრულდა 2010 წლის

გადაწყვეტილება და მსხვილმა განვითარებადმა ქვეყნებმა მეტი ხმების უფლება მოიპოვეს.

2016 წლიდან გაიზარდა ჩინეთისა და ინდოეთის ხმების მოცულობა სავალუტო ფონდში. ჩინეთის ხმების წილი 3.8%-დან 6%-მდე ხოლო ინდოეთისა 2.3%-დან 2.6%-მდე, გაიზარდა. უმნიშვნელოდ შემცირდა აშშ-ის ხმების მოცულობა—16.7% დან 16.5%-მდე. ჩინეთისა და სხვა განვითარებადი ქვეყნების წილის ზრდა ძირითადად ევროპის ქვეყნების ხმების შემცირების ხარჯზე მოხდა. შესაბამისად დღესდღეობით ჩინეთს აშშ-ისა და იაპონიის შემდეგ სავალუტო ფონდში ხმების ყველაზე დიდი მოცულობა აქვს, ხოლო აშშ კვლავაც ინარჩუნებს ერთპიროვნული ვეტოს უფლებას. [5, 6]

სავალუტო ფონდში მიმდინარე ცვლილებები SDR- ებსაც (სესხების სპეციალური უფლება) შეეხო. 2016 წლამდე SDR-ის სავალუტო კალათა მოიცავდა ოთხ ვალუტას, რომელთა კურსითა და კალათაში წილობრივი მოცულობით გამოიანგარიშება SDR-ის გაცვლითი კურსი აშშ დოლართან. 2016 წლის 1 ოქტომბრის შემდეგ კი აღნიშნულ სავალუტო კალათას ჩინური იუანიც დაემატება. [7, 8]

ზემოთჩამოთვლილი ცვლილებები სავალუტო ფონდს საშუალებას მისცემს გაზარდოს თავისი ფინანსური შესაძლებლობები კრიზისებთან საბრძოლველად და მეტი დახმარება გაუწიოს განვითარებად ქვეყნებს; ასევე, გაიზარდოს განვითარებადი ქვეყნების ჩართულობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

#### **გამოყენებული ლიტერატურა:**

1. გარდაფხაძე ლ.; ილაშვილი გ.; ილაშვილი რ.; ფინანსური ბაზარი და საერთაშორისო სავალუტო საკრედირო ურთიერთობები. თბ. 2008
2. <http://www.reuters.com/article/us-imf-reforms-analysis-idUSBRE9911A120131002>
3. <http://www.reuters.com/article/imf-gold-idUSL1N0I00QF20131010>
4. [http://thebricspost.com/imf-reforms-china-india-brazil-russia-get-greater-say/#.V9\\_hZvI96U](http://thebricspost.com/imf-reforms-china-india-brazil-russia-get-greater-say/#.V9_hZvI96U)
5. <http://www.thehindu.com/business/india-gets-more-voting-rights-in-imf-reforms/article8163827.ece>
6. <http://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/02/19/35/Review-of-the-Special-Drawing-Right-SDR-Currency-Basket>
7. <http://www.cnbc.com/2015/11/28/imf-expected-to-include-yuan-in-sdr-currency-basket.html>